

**KINDER
HULP**

VOLWASSEN REKENINGEN, GEEN VOLWASSEN INKOMEN

Intermediairs aan het woord over kwetsbare jongeren van 18 tot 21 jaar.
Uitgevoerd door Kinderhulp in 2019

**VOLWAARDIG STUDEREN
OF NOODGEDWONGEN
KIEZEN VOOR EEN BAAN
OM JE BROEK OP TE
HOUDEN?**

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	4
2. INTERMEDIARS EN HUN CLIËNTEN	5
3. FINANCIËLE SITUATIE KWETSBARE JONGEREN	7
4. VOLWASSEN REKENINGEN, GEEN VOLWASSEN INKOMEN	11
5. GEWENSTE HULP VANUIT KINDERHULP	15

1. INLEIDING

Eén van de pijlers waarop Kinderhulp zich onderscheidt van andere kinderfondsen is de brede leeftijdsgrens die wordt gehanteerd. Waar veel kinderfondsen starten bij het vierde levensjaar en ophouden na de 18e verjaardag, levert Kinderhulp ondersteuning vanaf de geboorte tot het moment dat ouders niet langer onderhoudsplichtig zijn.

De focus van dit rapport ligt op de oudere doelgroep - de jongeren van 18 tot 21 jaar oud. Zij staan aan het begin van hun volwassen leven en staan vaak voor het eerst gedeeltelijk op eigen benen. Een interessante tijd waarin mooie herinneringen worden gemaakt, maar voor kwetsbare jongeren ook een tijd waarin er veel op het spel staat. Kunnen zij beginnen met bouwen, of starten ze hun zelfstandige leven met een problematische schuld? Kunnen ze volwaardig studeren of moeten ze noodgedwongen kiezen voor een baan om hun broek op te houden? Om de negatieve gevolgen van armoede ook voor deze jongeren te minimaliseren is de ondersteuning van Kinderhulp ook voor hen toegankelijk.

Toch blijft het percentage aanvragen voor deze doelgroep achter in vergelijking met aanvragen voor kinderen en jongere tieners. Hoe komt dat? Waar heeft deze doelgroep vooral behoefte aan en hoe kan Kinderhulp hen het beste ondersteunen? Om hier inzicht in te krijgen hield Kinderhulp een brede consultatie onder aanvragers, in de vorm van een enquête die werd ingevuld door 746¹ intermediairs. In deze rapportage worden de resultaten hiervan gepresenteerd.

¹ Dit resulteert in een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 3%.

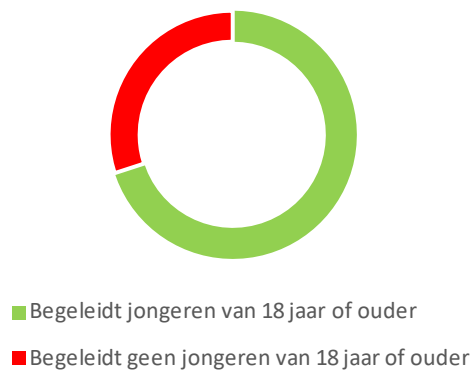

2. INTERMEDIAIRS EN HUN CLIËNTEN

Jongeren kunnen niet zelf een aanvraag indienen bij Kinderhulp. Dit loopt altijd via een hulpverlener die de situatie goed kent, de aanvraag kan onderbouwen en er op toe ziet dat het toegekende bedrag juist besteed wordt. Kinderhulp vroeg intermediairs naar de jongeren die zij begeleiden om er achter te komen of het huidige intermediairsbestand volstaat voor het bereiken van deze doelgroep.

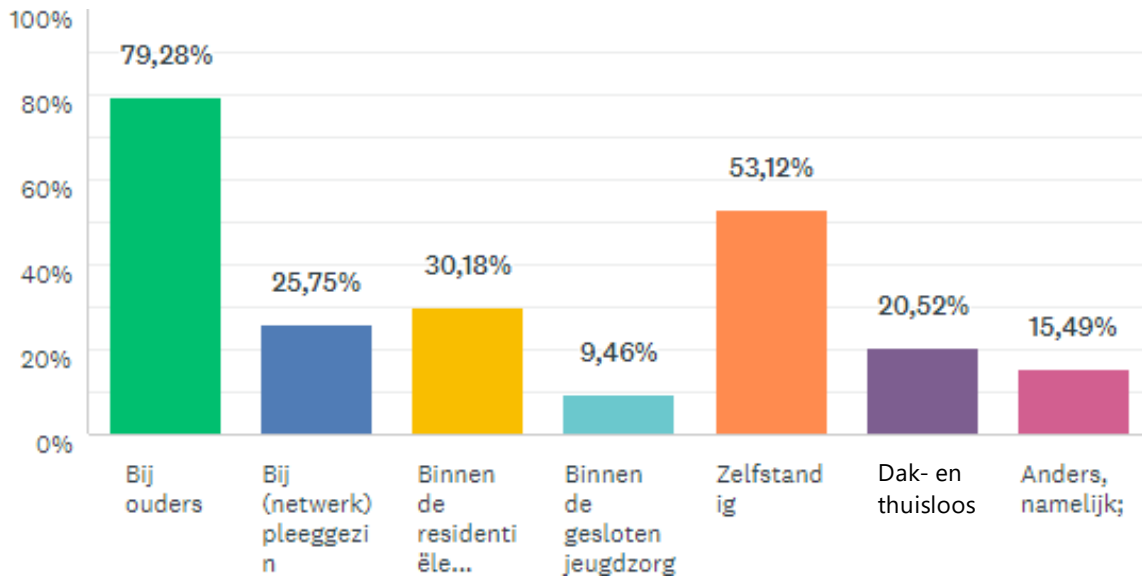
Cliënten tussen de 18 en 21 jaar

Van alle bij Kinderhulp aangesloten organisaties begeleidt 70% ook jongeren van 18 tot 21 jaar.

Figuur 2.1. Percentage intermediairs dat jongeren vanaf 18 jaar begeleidt

79% van hen begeleidt jongeren die nog bij hun ouders wonen. 53% geeft aan ook jongeren te begeleiden die zelfstandig wonen. Een kleinere groep begeleidt jongeren die binnen residentiële jeugdzorg (30%) of in een pleeggezin (26%) verblijven. 20% van de aangesloten intermediairs begeleidt dak- en thuisloze jongeren, en 9% is werkzaam in een instelling waar gesloten jeugdzorg wordt aangeboden.

Figuur 2.2. Woonsituatie cliënten 18-21 jaar. Meerdere antwoorden mogelijk.

De jongeren die zij begeleiden zijn veelal kwetsbaar. Ze hebben zelf problemen of komen uit een gezin waar van alles aan de hand is.

"Ik denk dat wij natuurlijk altijd probleemsituaties onder ogen krijgen. Ik denk dat met name kinderen met een beperking, kinderen met een bijzondere vraag, kinderen uit slechtere buurten het echt minder hebben. Meestal is er een groot probleem bij de ouders in termen van verslaving, psychisch, schulden etc."

Aanvragen voor jongeren

Hoewel het grootste deel van de bij Kinderhulp aangesloten hulpverleners jongeren van 18 tot 21 jaar begeleidt, heeft slechts 48% van hen ooit een aanvraag ingediend voor deze doelgroep. Opvallend is dat zij als voornaamste reden (67%) noemen dat ze niet op de hoogte waren van de mogelijkheid om ook voor oudere jongeren een aanvraag in te dienen. Ook kon voor deze doelgroep soms elders hulp worden geregeld (15%). Van alle intermediairs die aangaven dat ze niet wisten dat je kunt aanvragen voor jongeren vanaf 18 jaar, geeft 87% aan dit wel te gaan doen nu ze weten dat dit mag.

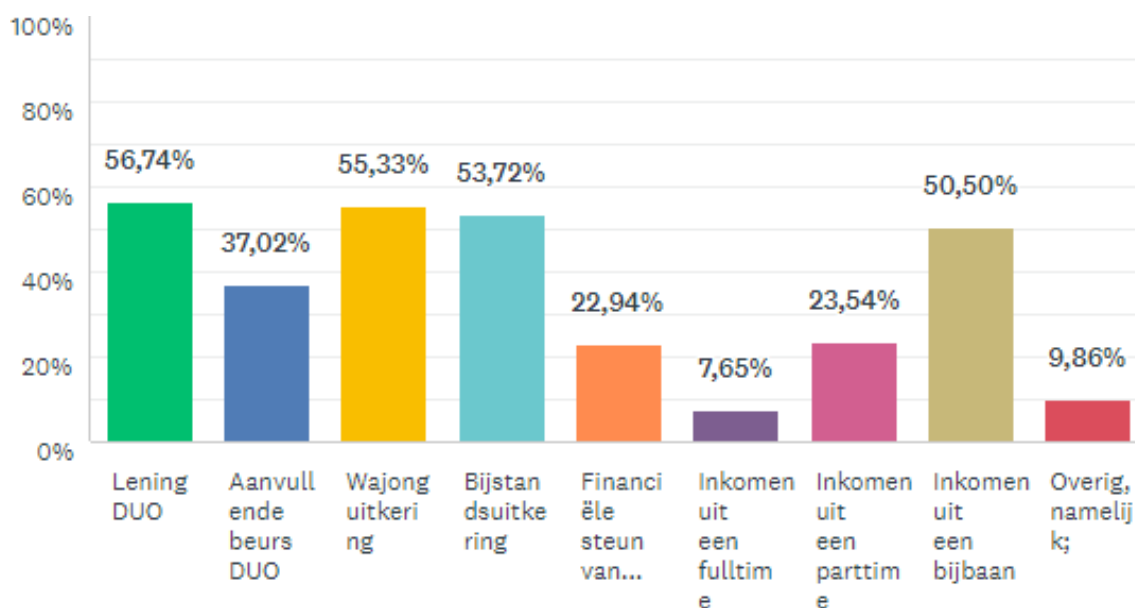
3. FINANCIËLE SITUATIE KWETSBARE JONGEREN

Hoe komen kwetsbare jongeren aan inkomsten? Wat moeten zij daarvan betalen en hoe gemakkelijk is dat? Kinderhulp vroeg de intermediairs die jongeren ouder dan 17 jaar begeleiden wat zij weten over de financiële situatie van deze doelgroep.

Inkomsten

Zoals in onderstaand figuur zichtbaar is zijn volgens de hulpverleners de DUO lening, Wajong uitkering, bijstandsuitkering en bijbaan de voornaamste inkomensbronnen van de jongeren die zij begeleiden.

Figuur 3.1. Inkomstenbron. Meerdere antwoorden mogelijk.

Hoewel veel jongeren werken om naast de inkomsten vanuit de overheid iets extra's te verdienen, is dit niet voor alle kwetsbare jongeren mogelijk.

"Het lukt, gezien de complexe situatie van de jongeren, niet om een bijbaantje op te pakken of vast te houden. Daarin wordt zoveel gevraagd van hun sociale vaardigheden dat ze dit niet trekken."

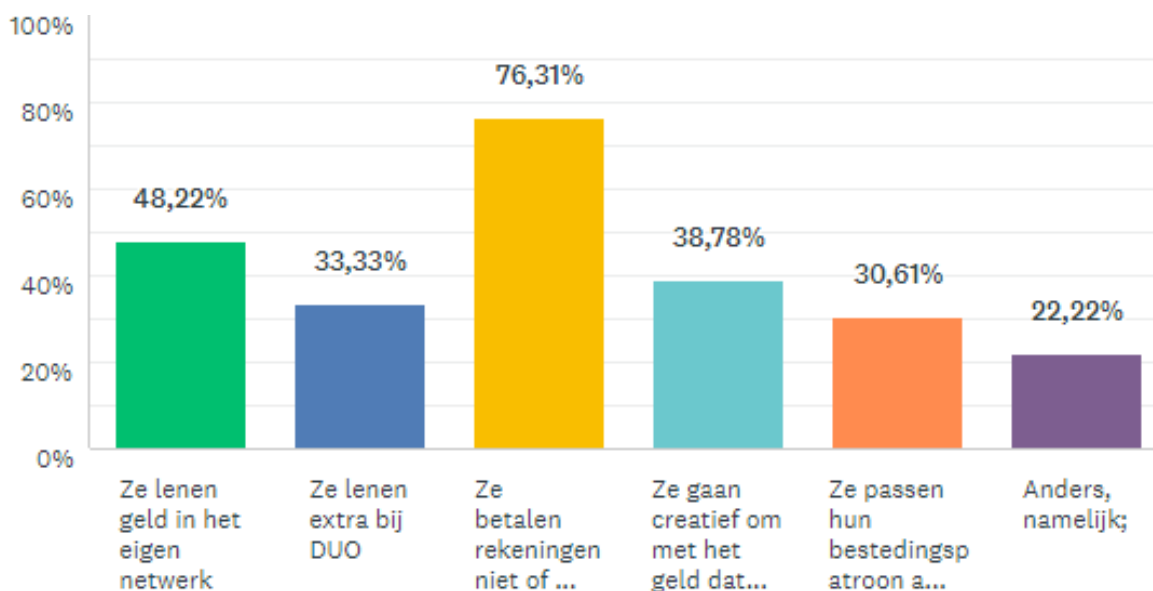

Helaas leveren al deze inkomstenbronnen hen niet altijd genoeg geld op om rond te komen. De helft van de ondervraagden geeft aan dat (bijna) alle jongeren die zij begeleiden moeite hebben om alle rekeningen te betalen. Nog eens 21% geeft aan dat ongeveer de helft van de jongeren die zij begeleiden moeite heeft het hoofd financieel boven water te houden.

Een maandelijks tekort wordt voornamelijk opgelost door rekeningen niet of pas later te betalen (76%), of door geld te lenen (48%). Bijvoorbeeld binnen het eigen netwerk, bij DUO of door op afkoop te kopen.

“Veel jongeren maken direct na hun 18e schulden in de vorm van lening, achterstand zorgverzekering en telefoon.”

Figuur 3.2. Hoe kwetsbare jongeren omgaan met financiële tekorten. Meerdere antwoorden mogelijk.

Dat bevestigt ook onderzoek van het Nibud² (2015), waaruit blijkt dat 37% van de mbo'ers van 18 jaar en ouder momenteel een schuld heeft en 1 op de 4 een betalingsachterstand. Een kleine schuld kan vaak geen kwaad, maar dit kan ongezien uitgroeien tot een grotere schuld waar jongeren nog jaren last van hebben. Soms komen problemen pas aan het licht als de schulden dermate groot zijn dat ze niet gemakkelijk meer opgelost kunnen worden. Soms worden jongeren dan onder bewind gesteld, starten zij in een schuldhulpverleningstraject of krijgen begeleiding op het gebied van hun financiën.

“Als dit het geval is dan plaatsen we de jongeren in overleg in budgetbeheer. Daarmee zijn de vaste lasten veiliggesteld. Maar op dat moment komen juist de andere zaken weer in het gedrang, zoals kleding en uitjes.”

² Nibud (2015). *MBO'ers in geldzaken*. Geraadpleegd van https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Rapport_Nibud-Mbo-onderzoek-april-2015.pdf.

Ruim een derde van de hulpverleners ziet daarnaast ook jongeren die creatief om gaan met het geld dat ze wel hebben. Ze kopen bijvoorbeeld tweedehands, gaan op koopjesjacht of kopen minder. Of ze gaan extra werken.

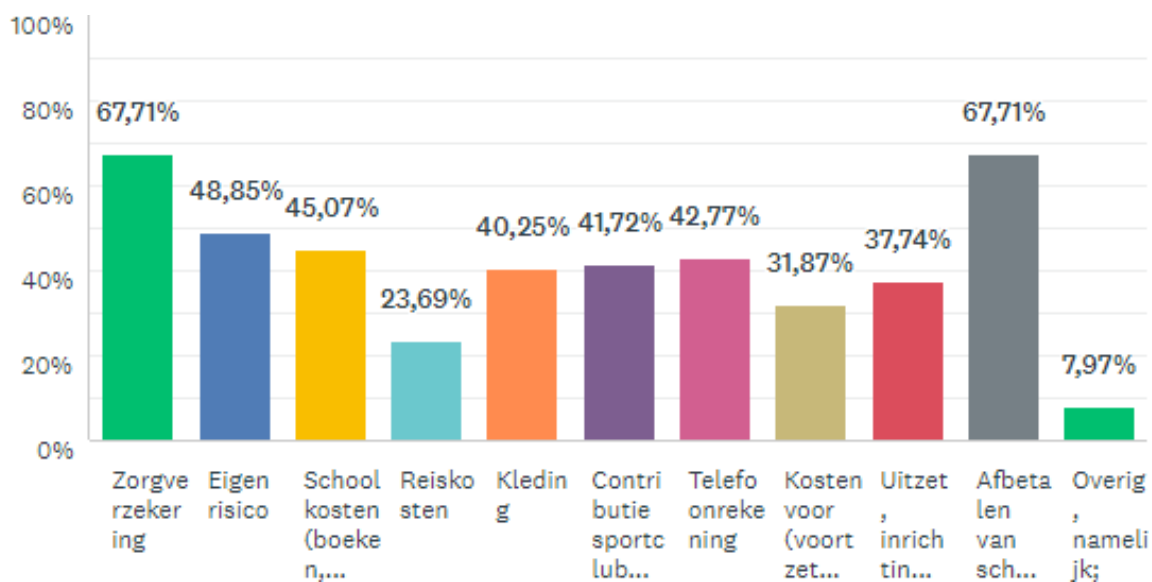

"Ze accepteren financiële, administratieve ondersteuning van vrijwilligers en gaan aan de slag met adviezen."

Uitgaven

Uit de reacties van hulpverleners blijkt dat kwetsbare jongeren vaak te maken krijgen van financiële tekorten. Het betalen van de zorgpremie en het afbetalen van schulden komen hierdoor vaak het eerste in het gedrang, geeft 68% van de hulpverleners aan. Ook het betalen van het eigen risico zorgt vaak voor problemen (49%). Een deel van de jongeren heeft daarnaast ook moeite met het bekostigen van spullen voor school, zoals boeken, materialen of laptop (45%), de telefoonrekening (43%), de contributie van de sportclub (42%) en voldoende kleding (40%). Het kopen van een uitzet voor de eerste zelfstandige woonruimte wordt door 38% van de hulpverleners aangemerkt als kostenpost die al snel in de knel komt.

"In zekere zin komen alle bovenstaande punten wel eens in het gedrang, afhankelijk van de persoon in kwestie."

Figuur 3.3. (Terugkerende) uitgaven die in het gedrang komen wanneer er niet genoeg geld is. Meerdere antwoorden mogelijk.

Financiële educatie

Het gebrek aan financiële vaardigheden is het meest genoemde thema bij de vraag 'Wat is voor Kinderhulp belangrijk om te weten over de financiële situatie van 18 tot 21 jarigen?'. Er zijn 78 hulpverleners die hier in hun antwoord aan refereren. Als kwetsbare jongeren vanuit huis niet het juiste voorbeeld meekrijgen vergroot dit de kans dat zij later zelf met financiële problemen te maken krijgen. Ze missen financiële weerbaarheid. Ze verliezen het overzicht en weten niet precies wat ze zich wel en niet kunnen veroorloven. Ze hebben niet geleerd om te budgetteren. Ze kunnen behoeftes moeilijk uitstellen en maken keuzes die op de korte termijn goed voelen, maar op de langere termijn voor problemen zorgen. Deels heeft dit te maken met hun leeftijd en het feit dat hun brein nog volop in ontwikkeling is. Maar ook de beperkte financiële ruimte draagt hier aan bij. Ze hebben vaak net genoeg geld om de noodzakelijke dingen te betalen, maar willen daarnaast ook mee doen met vrienden. Erbij horen en uiterlijk vertoon, zoals mooie kleding en make-up, is op deze leeftijd belangrijk en dergelijke aankopen krijgt daardoor al snel voorrang.

"Veel van deze kinderen komen uit een situatie waarin ouders ook schulden hebben. Zij hebben daarom niet geleerd hoe ze verstandig met hun geld om kunnen gaan. Juist voor hen zijn er daarom veel tekorten. En juist voor hen is het belangrijk om mee te kunnen doen en stappen te zetten op hun weg naar zelfstandigheid."

Hulpverleners pleiten daarom voor een betere financiële opvoeding, zowel thuis en op school als binnen de hulpverlening. Door middel van voorlichting, cursussen en budgetmaatjes moeten jongeren worden voorzien van de juiste kennis en vaardigheden.

"Kennis is heel belangrijk om de eigen regie te vergroten. Online cursus zou een idee zijn of budgetmaatjes."

4. VOLWASSEN REKENINGEN, GEEN VOLWASSEN INKOMEN

Voor de wet ben je vanaf je 18^e verjaardag volwassen. Men verwacht een bepaalde mate van financiële verantwoordelijkheid – je mag zelf contracten afsluiten en sluit een eigen zorgverzekering af. Voor kwetsbare jongeren is dit een grote stap, niet alleen op het gebied van vaardigheden maar ook op het gebied van financiën. Ze hebben veelal een laag inkomen maar volwassen rekeningen. Hier aan refereren 50 intermediairs in hun antwoord op de vraag 'Wat is voor Kinderhulp belangrijk om te weten over de financiële situatie van 18 tot 21 jarigen?'.

Thuiswonende jongeren

Het grootste deel van de jongeren tussen de 18 en 21 jaar woont nog thuis. Nederlandse jongeren verlaten gemiddeld rond hun 24^e levensjaar het ouderlijk huis³. Dat komt ook overeen met het beeld dat intermediairs schetsen van de jongeren die zij begeleiden; het grootste gedeelte van de hulpverleners (79%) begeleidt jongeren die nog niet zelfstandig wonen.

Wanneer een jongere na de 18^e verjaardag thuis blijft wonen lijkt het misschien alsof er weinig verandert, maar niets is minder waar. Financieel verandert er wel degelijk wat. Ouders ontvangen bijvoorbeeld niet langer kinderbijslag en kindgebonden budget en kunnen worden gekort op hun huurtoeslag. Voor de jongere komen er juist nieuwe inkomensstromen bij; zorgtoeslag, studiefinanciering of een eigen bijstandsuitkering. Daar staat tegenover dat er ook meer kosten worden gemaakt. Bijvoorbeeld voor de zorgverzekering, eigen risico en studie. In gezinnen met financiële problemen kan deze verandering resulteren in verhoogde stress.

"Wij zien vaak dat ouders klem komen te zitten omdat het kindgebonden budget en de kinderbijslag stopt. Geld voor speciale dingen als uitgaan of vakantie is er dan al helemaal niet."

"In gezinnen (met bv schulden) met studerende thuiswonende kinderen is veel financiële stress als een kind net 18 jaar is vanwege wegvallen kinderbijslag en kindgebonden budget, maar nog geen mogelijkheid om kostgeld te betalen. Door de studie kan het kind maar beperkt bijverdienen en moet hiervan ook andere kosten betalen (premie

zorgverzekering, eigen risico, telefoon)."

Hoe zij hier mee om gaan verschilt. Een deel van de hulpverleners geeft aan dat jongeren vanaf 18 jaar financieel gaan bijdragen aan het huishouden door eten of kleding te kopen, zowel voor zichzelf als voor ouders en jongere broertjes en zusjes.

³ CBS, *Studerende en werkende jongeren gaan later uit huis*, 5 februari 2019. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/06/studerende-en-werkende-jongeren-gaan-later-uit-huis>

"Zij hebben vaak ouders die ook niet uitkomen. Ik zie dat de kinderen vaak hun ouders moeten ondersteunen bij de dagelijkse boodschappen e.d. Zo komen ze zelf niet aan sparen toe. Voor ouders met kinderen gaat het inkomen flink achteruit als de kinderen 18 jaar worden."

Anderen zien dat jongeren al jong het huis uit moeten om te voorkomen dat de financiële situatie van ouders verslechtert. Helemaal als na de 21^e verjaardag de kostendelersnorm actief wordt, en ouders in hun uitkering worden gekort.

"Jongeren zijn meerderjarig, waardoor kinderbijslag en Kindgebonden budget van ouders stopt. Studie- financiering wordt pas 3 maanden later toegekend/uitbetaald, terwijl de kosten voor zorgverzekering zich meteen al aandienen. Ouders met een bijstandsuitkering worden gekort op de uitkering indien jongeren een bijbaan hebben! Ook korting op de huurtoeslag van ouders. Hierdoor zetten veel ouders jongeren de deur uit, terwijl zij hier mentaal of anders nog lang niet aan toe zijn. Groot probleem!"

Zelfstandig wonende jongeren

Een deel van de jongeren tussen de 18 en 21 jaar woont inmiddels zelfstandig. Bijvoorbeeld omdat ze jong uit huis gingen of uitstromen vanuit de jeugdzorg.

"Dit betreft een erg lastige doelgroep. Onze kinderen hebben vaak geen steun van familie of netwerk. Soms vallen ze tussen wal en schip. De overheid ziet deze doelgroep als zelfstandig en dat maakt het lastig. Ze zijn nog niet zelfstandig. Extra ondersteuning vanuit Kinderhulp is erg belangrijk."

Hoewel de uitkering waar ze recht op hebben bijna 300 euro lager ligt dan die voor jongeren vanaf 21 jaar, en hun inkomen uit werk of studiefinanciering veelal minimaal is, krijgt een jongere die zelfstandig woont wel te maken met dezelfde kosten als iemand van 21 jaar of ouder. Kosten voor bijvoorbeeld de huur, verzekeringen, telefoon, kleding en studie.

"Bij onze doelgroep hebben met name diegenen die zelfstandig in Nederland wonen en een opleiding volgen die door DUO wordt betaald een structureel probleem. Met deze lening en de te betalen huur, vaak zonder huurtoeslag, de ziektekostenverzekering en de eigen bijdrage blijft er te weinig geld om te leven over. Deze mensen kunnen zich geen extra zaken, zoals bijvoorbeeld een door school verplichte laptop, of opleiding specifieke zaken veroorloven. De groep valt echt een beetje tussen de wal en het schip."

Vooraf voor zelfstandig wonende jongeren zonder (financieel stabiel) netwerk is rondkomen een uitdaging. Dat het netwerk (ouders, familie, vrienden) een belangrijke rol speelt bij kansen en belemmeringen voor jongeren blijkt ook uit een grootschalig onderzoek van SER (2019)⁴. Daarin staat dat er in onze huidige maatschappij een 'onzichtbare muur' ontstaat tussen jongeren mét en jongeren zonder voldoende hulpbronnen. Hoewel de Nederlandse maatschappij jongeren veel kansen biedt, liggen die steeds vaker voornamelijk voor het oprapen aan de 'goede' kant van de muur, en krijgen jongeren die aan de verkeerde kant staan in mindere mate de mogelijkheid om die kansen te pakken en hun positie te ontstijgen.

In principe hebben alle ouders en verzorgers een onderhoudsplicht tot een kind 21 jaar oud is. Helaas is financieel bijdragen niet voor alle ouders mogelijk, bijvoorbeeld omdat ze zelf financiële problemen hebben of er niet langer contact (mogelijk) is tussen ouder en kind.

"Het is voor deze doelgroep ontzettend moeilijk om structurele inkomsten te verkrijgen. Als er geen sprake of mogelijkheid is voor scholing, en werken (nog) niet lukt komt de bijstand om de hoek kijken. Voor er een volledige bijstandsuitkering toegekend wordt moet er eerst bij ouders getoetst worden of zij inkomenskrachtig genoeg zijn om een aanvulling te doen.

Hier zien we enorm schrijnende situaties door ontstaan. De groep waar wij veel mee werken hebben door omstandigheden – of een verleden waarin sprake is van misbruik – vaak geen contact meer met ouders. Een afhankelijke positie van hen is dan het laatste wat wenselijk is."

Wanneer de inkomsten zo minimaal zijn, zijn schulden snel gemaakt – door het niet betalen van rekeningen of door te lenen binnen het eigen netwerk – terwijl er weinig tot geen afloscapaciteit is.

"Het is een zeer kwetsbare doelgroep die met (te) weinig geld moeten rondkomen. Ze wonen bij ons 24/7 begeleid en vallen dan onder de "inrichtingsnorm" volgens de bijstandsuitkering waardoor ze slechts recht hebben op +/- 300 euro per maand. Hiervan moeten ze hun huur (200 euro) + alle andere vaste lasten van betalen. Dit is onmogelijk."

⁴ SER (2019). *Hoge verwachtingen. Kansen en belemmeringen voor jongeren in 2019.*

Dat ze voor de wet volwassen zijn betekent vaak ook dat ze niet langer in aanmerking komen voor kindvoorzieningen, terwijl de belemmeringen waar ze mee te maken hadden niet in eens verdwenen zijn. Vanaf dat punt zijn ze echter zelf financieel verantwoordelijk voor bijvoorbeeld het bekostigen van de sportclub of een laptop voor de studie.

"Zij moeten vaak zelf betalen wat kinderen van rijkere ouders krijgen van hun ouders. Denk aan toiletartikelen, ondergoed, versnaperingen op school etc. Veel regelingen, zoals Jeugdsportfonds- Leergeld- Gemeentelijk minima beleid stoppen bij 18 jaar."

STATUSHOUDERS

Jongeren die nog maar kort in Nederland zijn hebben vaker dan gemiddeld te maken met een krap budget, of zij nu tot de groep thuiswonende of zelfstandig wonende jongeren behoren.

"Er is onvoldoende geld voor aanschaf laptop en schoolspullen. Jongeren die wij begeleiden komen uit vluchtelingengezinnen en voor hen is het moeilijk om een bijbaantje te vinden. Normaliter vinden wij dat deze jongeren alles zelf moeten kunnen betalen maar ook wij merken dat zij vaak worden afgewezen als zij een baantje zoeken. Meestal vanwege hun minder goede beheersing van de Nederlandse taal."

"In het bijzonder de kinderen van 1e generatie statushouders hebben het zwaar. Deze ouders hebben onvoldoende middelen om hun kinderen te helpen. Jongeren leveren van hun studiefinanciering deel van hun geld nog in bij de ouders! Deze jongeren hebben veel tijd nodig om hun studie te doen en werken ernaast is haast niet mogelijk. Veel studiestakers onder deze groep."

5. GEWENSTE HULP VANUIT KINDERHULP

Uit de reacties van hulpverleners blijkt dat financiële problemen bij kwetsbare jongeren vaak ontstaan door een cocktail van minimale inkomsten, groeiende uitgaven, weinig hulp vanuit het netwerk en gebrekkige financiële vaardigheden. Die combinatie zorgt ervoor dat zij kansen mislopen, of die kansen wel pakken maar daardoor schulden opbouwen, waardoor de financiële problemen alleen maar groter worden. Hulpverleners geven aan dat ze het voornamelijk belangrijk vinden dat kwetsbare jongeren met financiële problemen niet nog verder worden beperkt in de kansen die zij hebben om zelf een bestaan op te bouwen en zich te ontwikkelen tot zelfredzame volwassenen.

"Ze moeten vaak met niets, zelf weer iets moeten opbouwen."

Vooraf ondersteuning op het gebied van studiekosten is dan waardevol, want met een diploma, ervaring en een positief beeld van jezelf en van de toekomst kan een jongere pas echt wat bereiken.

"Een diploma halen is belangrijk voor hun toekomst, ik zie dat jongeren stoppen met hun opleiding omdat ze geen lening willen (schulden)."

Daarnaast is het van groot belang dat kwetsbare jongeren met financiële problemen mee kunnen blijven doen met leeftijdsgenootjes. Dat ze af en toe nieuwe kleding kunnen kopen, uit kunnen gaan of een cadeautje kunnen meenemen naar een feestje zorgt er voor dat hun persoonlijke ontwikkeling, ondanks de financiële situatie, niet wordt gehinderd.

"Ik vind het belangrijk dat ze op een 'normale' manier mee kunnen doen met hun leeftijdgenoten in de maatschappij. Dus uitgaan, mobiele telefoon etc. Ik weet het wel, allemaal materieel en 'niet zo belangrijk', maar deze groep moet mee kunnen doen in de maatschappij. Gaan op zoek naar werk of een partner en willen niet opvallen door geldproblemen. Juist deze leeftijd vind ik nog kwetsbaar."

Het beperkte budget van kwetsbare jongeren laat deze zaken meestal niet toe, en ze kunnen hiervoor eigenlijk nergens aankloppen. Veel kind voorzieningen stoppen na de 18^e verjaardag en de voorzieningen waar ze wel aanspraak op kunnen maken zijn veelal net genoeg om voor het bekostigen van de eerste levensbehoeften.

"Veel fondsen stoppen met ondersteuning wanneer ze 18 jaar worden. Wij zijn heel blij dat we dan de mogelijkheid hebben een beroep te doen op uw fonds."

En die hulp kan volgens een aantal hulpverleners (8) dan het beste worden gegeven in de vorm van een tegoedbon. Dit helpt jongeren om het geld gericht uit te geven.

"Het storten van geld is voor deze doelgroep niet de juiste weg. Tegoedbonnen juist wel, dan is het zeker dat de bijdrage ook goed wordt besteed."

Bezoekadres Wismarstraat 7 . 7418 BN Deventer

Postadres Postbus 2130 . 7420 AC Deventer

 0570 611 899 info@kinderhulp.nl kinderhulp.nl

